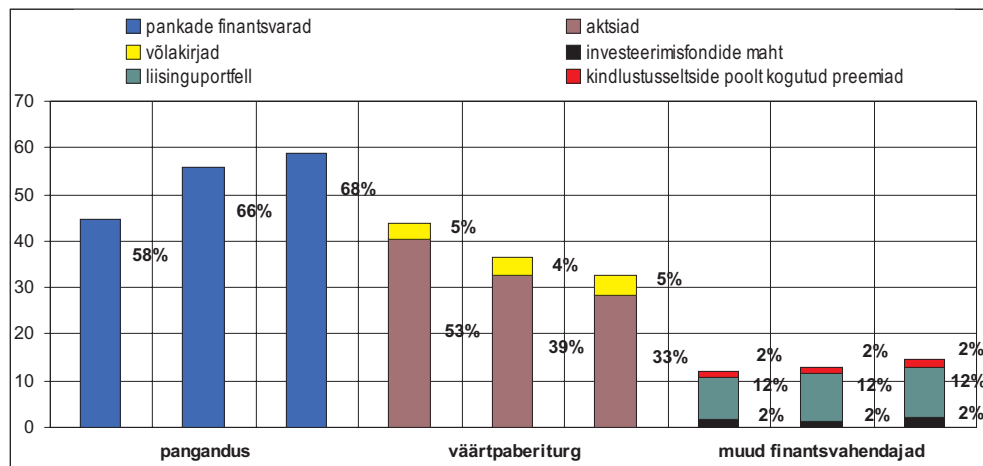

V FINANTSSEKTOR

2001. aasta algul finantssektoris aset leidnud protsesse iseloomustasid erinevad suundumused: panganduse ja liisingu maht suurenes nõudluse teatud pidurdumise tõttu veidi vähem kui eelnenud kvartalites, võlakirjade emiteerimine ja investeerimisfondide mahu kasv aga kiirenes veidi. Tegemist on väärtpaberituru nende valdkondadega, kus turu aktiivsus on suurenenud. Aktsiaturu käive oli aga väike, hinnad langesid ja turukapitalisatsioon vähenes (vt joonis 5.1).

Joonis 5.1. Eesti finantsvahendajad (mld kr ja % SKP suhtes)

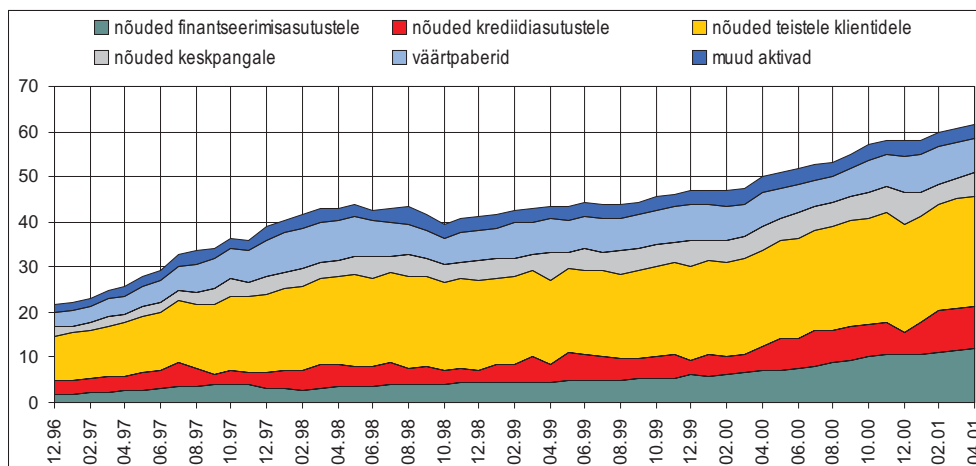
Laenuportfelli juurdekasv ja laenude käive oli eelmiste kvartalitega võrreldes tagasihoidlikum, sama kehtib liisinguportfelli kohta. Kuigi suur osa kasvust oli seotud kinnisvaraarendusega, kasvas laenujääk taas ka tööstuse ja veonduse sektoris. Liisingifinantseerimises suurenes lisaks mainitud sektoreile veel kaubanduse rahastamine.

Pankade omakapitali tulukus aasta alguses mõnevõrra kasvas. See oli seotud sesoonselt maha kantud laenukahjumite vähenemisega. Intressimarginaal ja hinnavahe jätkasid vähenemist intressitulu kahanemise tõttu. See tulenes tütarettevõtetele antud laenude osatähtsuse kasvust pankade bilansis ning nendelt teenitavast madalamast intressitulust.

Pangandus

Pankade varad ja nende kvaliteet

Pankade varade muutused olid 2001. aasta I kvartalis tagasihoidlikumad kui eelnenud kolmes kvartalis, seda nii üldmahu kui ka struktuuri osas. Suuresti on tegemist sesoonsete teguritega, kuna I kvartal on kasvu poolest olnud reeglina tagasihoidlikum. **Pankade koondvarad küündisid I kvartali lõpus 60,6 miljardi kroonini ning suurenesid kolme kuuga 2,8 mld krooni võrra** (vt joonis 5.2).

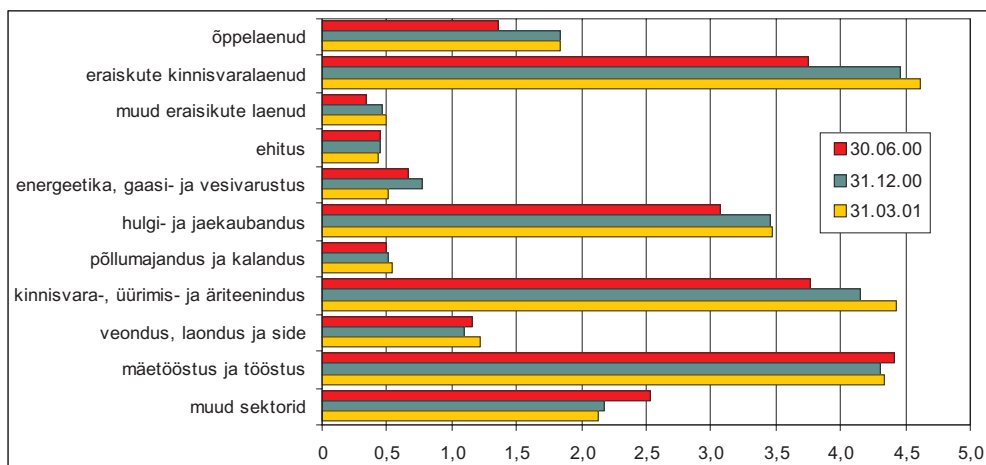

Joonis 5.2. Pankade koondvarad (mld kr)

Varade struktuurile on ühekordset mõju avaldanud kohustusliku reservi arvestuse muudatus, mis vähendas nõudeid keskpangale (keskpangas oleva reservi osatähtsus oli märtsi lõpul 7%, 2000. aastal aga 10–13%). Teisalt on kasvanud nõuded krediidiasutustele, mille osatähtsus oli viimaste aastate suurim – 16%. Laenuportfelli kasv oli samas suurusjärgus bilansimahu kasvuga ning laenuportfell kokku moodustades märtsi lõpu seisuga ligi 36 miljardit krooni ehk 59% varadest. Seega on portfelli suurenemine sõltunud kaasatud vahenditest ning pankade likviidsuspuhvrte osatähtsus ei ole käesoleva aasta alguses muutunud.

Samamoodi kui 2000. aastal domineerisid laenuportfelli suurenemises laenud finantseerimisasutustele, kuigi nende kasv oli eelnenud kvartalitega võrreldes tagasihoidlikum (vt joonis 5.3). Jätkuvalt suurenesid laenud eraisikutele, eelkõige kinnisvaralaenud (+140 miljonit krooni), kuid ka tarbimislaenud (+50 mln kr). Veidi kiirenes ettevõtetele antud laenude mahu kasv, kuigi see oli endiselt tagasihoidlik. Nagu eelmisel nii ka sel aastal on suurenenud laenud kaubandusele ja kinnisvaraarendusele. Nii tööstuse kui ka veonduse sektori laenuportfelli kahenemine jõudis 2001. aasta algul lõpule ning käesoleva aasta esimestel kuudel need veidi kasvasid.

Tähtaja järgi jätkus põhiliselt pikaajaliste – 1–5 aastaste laenude kasv. Kahe aastaga on üle 5aastaste laenude osatähtsus suurenenud 50%lt 60%le, mis näitab pangaportfelli intressiriski tõusu.

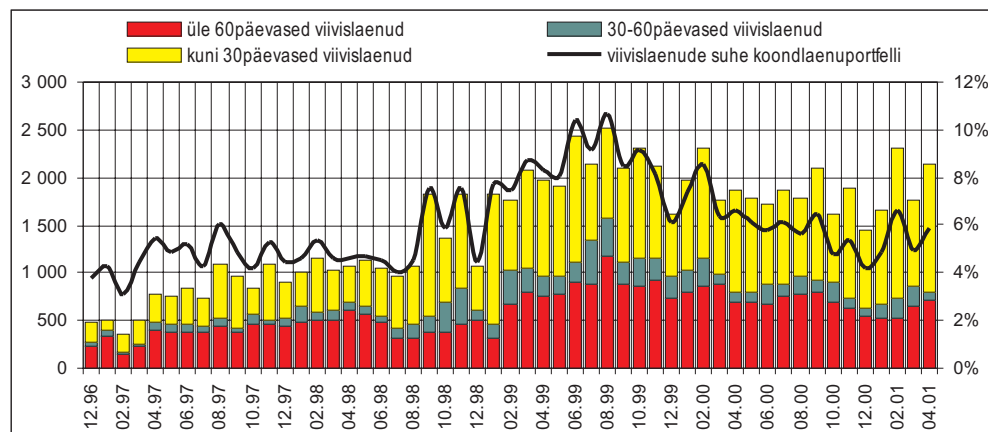

Joonis 5.3. Pankade laenude koondportfell majandussektorite lõikes (mld kr)

Tagatistest suureneb hüpoteegi osatähtsus, ehitise pandi osatähtsus aga väheneb. See ise-loomustab omandireformi kulgu, tänu millele suureneb tehniliselt kindlamate tagatiste osakaal.

Kaheksa miljardi krooni suuruses väärtpaberiportfellis kasvasid jätkuvalt nõuded tütar- ja sidusettevõtetele või osalused neis, märtsi lõpul oli nende kogumaht ligi 3,5 miljardit krooni. Viimase poole aasta jooksul on olnud suurimaks nihkeks väärtpaberiportfellis tütar-ettevõtete võlaväärtpaberite mahu ligi kolmekordne kasv. Nende residentsete väärtpaberite maht, mis ei ole seotud tütar-ettevõtetega, on juba pikemat aega 1,8 miljardit krooni. Muude residentsete ja mitteresidentsete väärtpaberite osas toimus suurim muutus 2000. a lõpus, kui tulenevalt aastavahetusest kehtima hakanud muudatustest kohustusliku reservi arvestuses soetasid pangad välismaised võlakirju. Käesoleva aasta alguses nende osatähtsuse kasv jätkus. Välismaiste võlakirjade kogumaht küündis I kvartali lõpul ligi 3 miljardi kroonini, millest umbes poolt kasutatakse kohustusliku reservi nõude täitmiseks. Kuna pankadel on võimalus kasutada kohustusliku reservina ka välisvarasid, siis võib võlakirjaturgude soodsa arengu korral välismaiste võlakirjade portfelli veelgi suurened.

Käesoleva aasta I kvartalis lõppes kogu 2000. aasta kestnud viivislaenude osatähtsuse ja mahu langus (vt joonis 5.4). Tänavu esimestel kuudel suurenes viivislaenude maht samas suurusjärgus nagu laenuportfelli. Viivislaenud moodustasid I kvartalis kogu laenuportfelli ca 5%, sh 60päevased viivislaenud 2%. Ekspordisektoris kuuluvate majandusharude laenuportfelli kvaliteet paraneb: nii tööstuse, veonduse kui ka ehitussektori viivislaenude osatähtsus väheneb järjekindlalt. Seevastu on suurenenud kaubanduse ja kinnisvaraarenduse viivislaenude osatähtsus, mille põhjuseks võivad olla laenude teenindamiskulud uute kaubanduskeskuste rajamisega kaasnenud suurema konkurentsi tõttu.

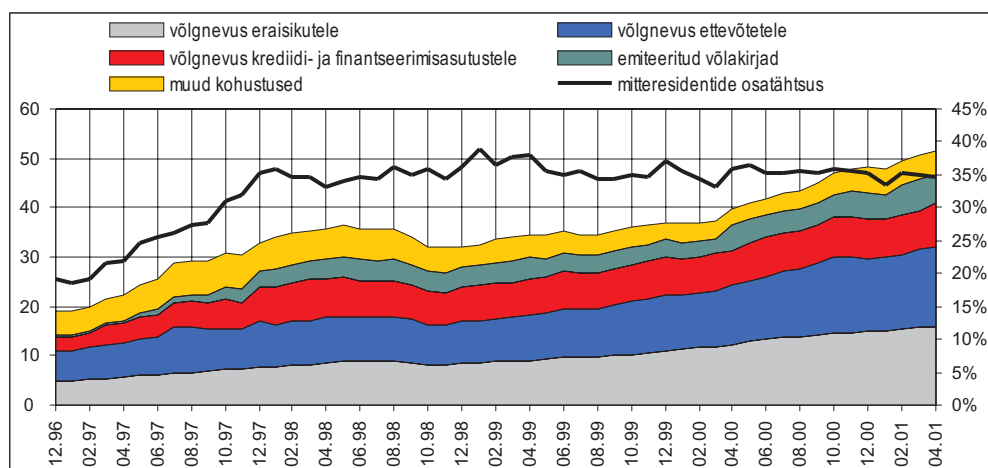
Joonis 5.4. Viivislaenude maht (mln kr, vasak telg) ja osatähtsus (% , parem telg) pankade laenuportfellis

Võõrvahendid

Alates 1999. a suvest moodustavad suurima osa pankade võõrvahenditest eraisikute hoiused. Viimase aasta jooksul on nende osatähtsus püsinud ca 29% juures. Käesoleva aasta alguses aeglustus ettevõtete hoiuste kasv ning nende osatähtsus on langenud 23%ni. Pidevalt suureneva tähtajaliste hoiuste mahu kasv toimub peamiselt vahemikes kuni 3 kuud ja 6–12 kuud. Varasemal aastail aktiivsemalt kasutatud 1–3 aastase tähtajaga hoiuste osatähtsus väheneb pidevalt, seda peamiselt lühema tähtajaga hoiuste arvel.

Kohustuste struktuuris on suurenenud 2–5aastase ja 6–12kuulise ressursi osatähtsus.

See peegeldab välislaenamisega seotud varasemate kohustuste asendamist uutega¹. Kuna antud tüüpi kohustuste jäägi kasv oli tagasihoidlik (kvartaliga 0,15 miljardit krooni), siis nende osatähtsus kahaneb pidevalt (vt joonis 5.5). Kui 1998. aasta lõpus moodustasid need ligi 30% kohustustest, siis tänavu märtsi lõpul 21%. Residentsete hoiuste kasvu jätkumisel peaks välislaenamisega seotud kohustuste osatähtsus veelgi langema, mis vähendab pankade võimalikku haavatavust.

Joonis 5.5. Pankade võõrvahendid (mld kr, vasak telg) ja mitteresidentide osatähtsus (% , parem telg)

Omakapitali tulukus

Tänu puhastulukuse kasvule pankade omakapitali tulukus käesoleva aasta I kvartalis mõnevõrra suurenes (vt tabel 5.1). Puhastulukuse suurenemise aluseks oli intressiväliste kulude oluline vähenemine, kusjuures intressikulud on püsinud eelmise perioodi tasemel. Intressiväliste kulude alanemises mängis põhirolli sesoonselt maha kantud laenukahjumite vähenemine, samuti jätkus administratiivkulude stabiilne kahanemine.

Tabel 5.1. Pankade tulukust iseloomustavad suhtarvud

	IV kv 1998	I kv 1999	II kv 1999	III kv 1999	IV kv 1999	I kv 2000	II kv 2000	III kv 2000	IV kv 2000	I kv 2001
Omakapitali kordaja	7,08	6,25	6,35	6,31	6,37	6,27	7,01	7,34	7,72	7,85
Omakapitali tulukus	-9,42%	2,04%	2,38%	2,13%	2,63%	3,24%	2,55%	2,45%	0,19%	4,08%
Varade tulukus	-1,33%	0,33%	0,37%	0,34%	0,41%	0,52%	0,36%	0,33%	0,02%	0,52%
Puhastulukus	-37,84%	10,43%	11,56%	12,12%	14,32%	18,76%	13,64%	12,28%	0,81%	17,67%
Varade tootlikkus	3,51%	3,13%	3,24%	2,79%	2,88%	2,75%	2,67%	2,71%	2,99%	2,94%

Varade tootlikkus I kvartalis pisut langes. Selle põhjuseks oli intressitulu suhteliselt suurem kahanemine võrreldes intressiväliste tulude kasvuga. Laenudelt saadava keskmise intressitulu vähenemine on seotud järjest suureneva laenude vooluga pankade tütarettevõtteks olevatesse

¹ Institutsionaalsete välislaenudena on käsitletud kohustusi mitteresidentsete krediitiasutuste ees ja rahvusvahelisel turul emiteeritud võlakirju.

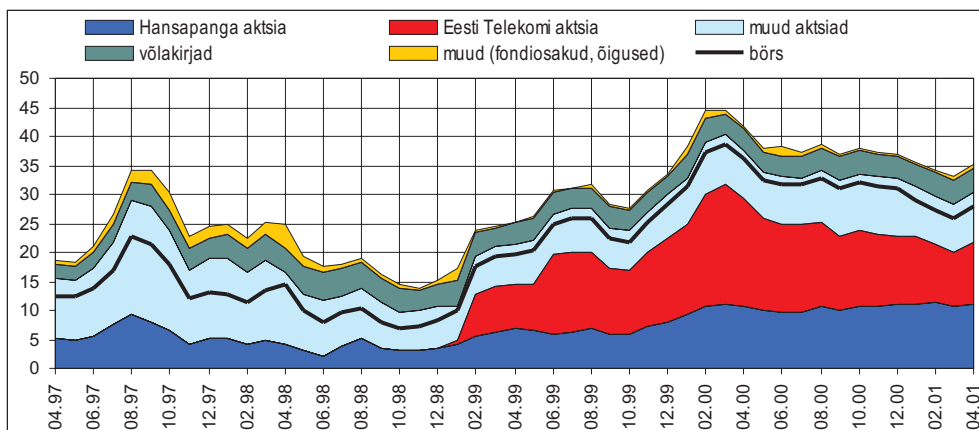
liisingufirmadesse muude laenudega võrreldes madalama intressiga ning viitajaga käibe-intresside taseme langusega. Intressivälise tulu suurenemine jäi tavapärasest kesisemaks, sealjuures **kõige rohkem vähenes teenustasudest saadud tulu**.

Eeltoodud põhjustel ja intressitulu kahanemise tõttu on nii puhas intressimarginaal kui ka hinnavahe jõudnud pankade tegevusaja madalaimale tasemele. Intressivälise tulude kahanemise ning intressivälise tulude kasvu koosmõju tulemusena on aga intressivälise tulukus tõusnud läbi aja kõrgeimale tasemele. Finantsvõimendus on ootuspäraselt mõningal määral kasvanud, jätkates 2000. a IV kvartalis murdunud trendi, kuid omakapitali tulukusele pole see märkimisväärset mõju avaldanud.

Väärtpaberiturg

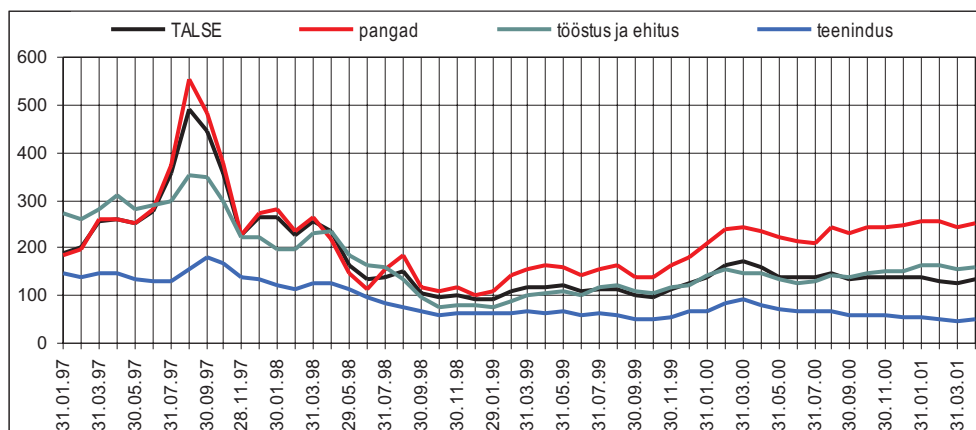
Aktsiaturg

Aktsiaturu maht langes 2000. a detsembri lõpu 32,7 miljardilt kroonilt 2001. a märtsi lõpuks 28,2 miljardile kroonile, järgides seega arenenud väärtpaberiturgude heitlikkuse tõttu enamikule Kesk- ja Ida-Euroopa aktsiaturgudele omast joont (vt joonis 5.6). Kuigi aasta alguses avaldatud ettevõtete möödunud aasta majandustulemusi võis pidada heaks, lootsid investorid märgatavalt paranenud majanduskeskkonna tõttu ilmselt rohkemat ning oodatud aktsiahindade tõusu ei järgnenud. Hinnad hakkasid passiivse turu ning investorite lahkumise tõttu hoopis langema. Turu passiivsust iseloomustab Tallinna Väärtpaberibörsi väike keskmine kuukäive, mis I kvartalis ulatus üksnes 600 miljoni kroonini. Kuid enne I kvartali majandustulemusi elavnes aktsiaturg taas, oma osa andsid sellesse lähenevad dividendimaksused. Ettevõtete majandustulemused võeti hästi vastu ning aktsiate hinnad on hakanud tõusma ja käive on suurenenud. Aktiivsemalt on hakanud tegutsema nii kohalikud kui ka välismaised institutsionaalsed investorid.

Joonis 5.6. Väärtpaberituru kapitalisatsioon (mld kr)

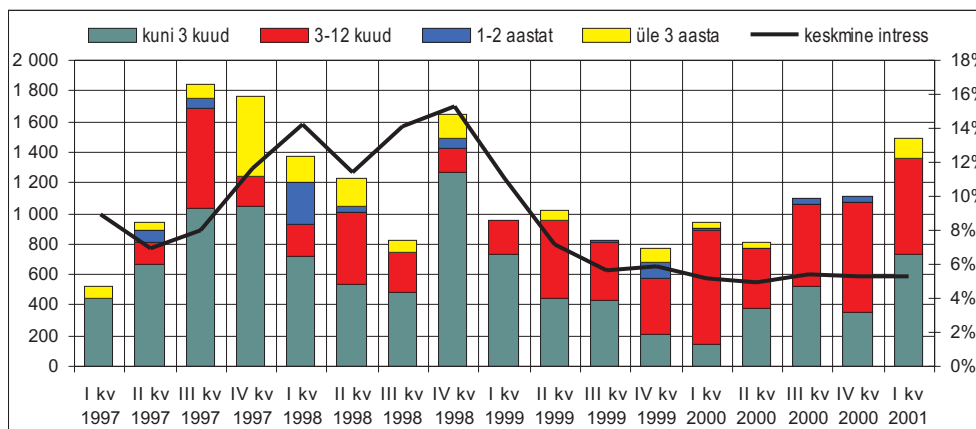
Tallinna Väärtpaberibörsi indeks TALSE langes jaanuari lõpus saavutatud enam kui 140 punkti tasemelt märtsi lõpuks 120 punkti piirimaile, kuid hakkas aprilli keskel tõusma ning jõudis eelmainitud põhjustel maikuu teise nädala lõpuks üle 136 punkti. Esimese kvartali jooksul tegid kõige suurema – 17%-lise – languse läbi teenindussektori aktsiad (vt joonis 5.7). Selle põhjuseks oli Eesti Telekom aktsia hinna pikaleveninud langus. Vastupidi turu üldisele suunale tööstusettevõtete aktsiate hinnad hoopis tõusid 3%.

Joonis 5.7. TALSE ja Tallinna Väärtpaberibörsil kaubeldavate aktsiate indeksid majandus-sektorite järgi (punkti, 3. juuni 1996 = 100)

Võlakirjaturg

Võlakirjaturu kapitalisatsioon on hakanud alates käesoleva aasta algusest suurenema, ületades viimase kolme kuu jooksul jätkuvalt 4,2 miljardi krooni piiri (märtsi lõpus koguni 4,3 mld krooni). Samuti on kasvanud emissioonide maht: I kvartalis emiteeriti uusi võlakirju 1,5 miljardi krooni väärtuses. Emitentide hulgas suureneb pankade strateegiliste omanike – Rootsi ja Soome krediitiasutuste osatähtsus, kuid teisalt on aasta alguses aktiivseks muutunud ka kohalikud ettevõtted, kellele kuulub üle 30% emissioonidest. Tähtajad on mõningasel määral pikenenud, kuid 90% emissioonide tähtaeg on endiselt alla ühe aasta. Emiteeritud võlakirjade keskmine intress on pisut üle 5% (vt joonis 5.8).

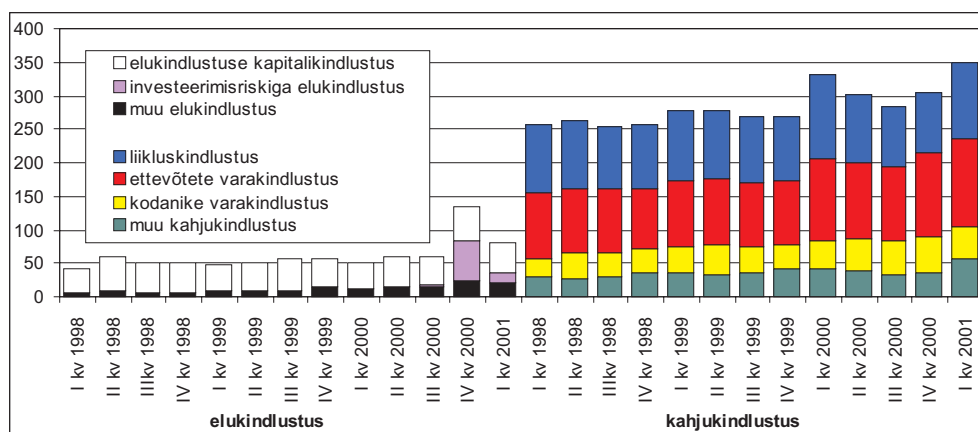

Joonis 5.8. Kvartali jooksul emiteeritud võlakirjad tähtaegade lõikes (mln kr, vasak telg) ja kroonivõlakirjade keskmine intress (% , parem telg)

Muud finantsvahendajad

Kindlustus

Kahjukindlustusseltsid kogusid I kvartalis 353 miljoni krooni väärtuses preemiaid ehk 6% rohkem kui 2000. a samal perioodil (vt joonis 5.9). Selles kasvus on tublisti hooajalisuse

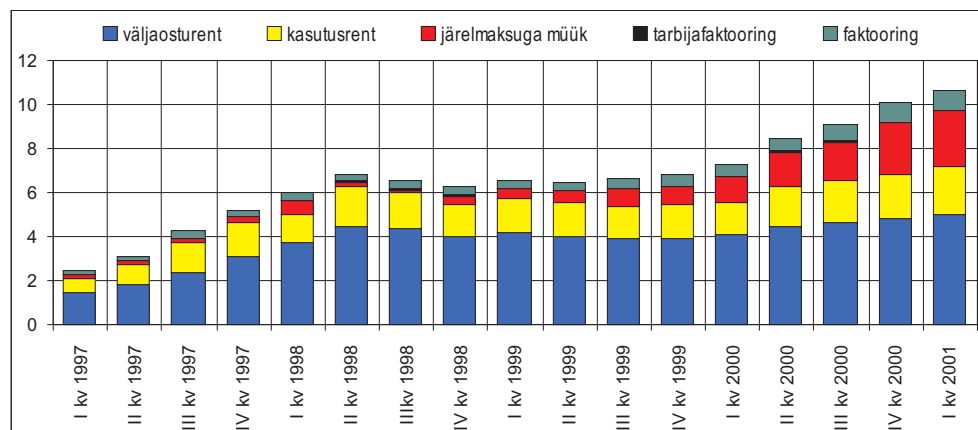
Joonis 5.9. Kindlustusseltside poolt kogutud brutopreemiad (mln kr)

mõju, kuna ligi pool preemiatest (suure osa moodustasid liikluskindlustus ja juriidiliste isikute varakindlustus) koguti jaanuaris ning hiljem nende maht kahanes. Kõige suurem osatähtsus on liikluskindlustusel (32%), juriidiliste isikute sõidukikindlustusel (27%) ning juriidiliste ja füüsiliste isikute varakindlustusel (mõlemad 10%).

Elukindlustusseltsid kogusid I kvartalis 80 miljonit krooni preemiaid ehk poole rohkem kui 2000. a samal perioodil, kuid ei ületanud siiski 2000. a IV kvartali mahtu. Eelmise aasta viimases kvartalis suurenes elukindlustusega seotud preemiate kogus tugevasti seepärast, et alates 2001. aastast hakkas kehtima tulumaksuseaduse muudatus, millega pikendati tulumaksuvabade elukindlustuslepingute miinimumtähtaega kaheksalt aastalt kahesteistkümnele. Kindlustusliikidest suurenes investeeringuriskiga elukindlustuse maht, mis moodustas 17% elukindlustuse preemiatest. Samuti jätkub pensionikindlustuse mahu stabiilne kasv. Pensionikindlustusega oli seotud 18% kõigist preemiatest.

Liising

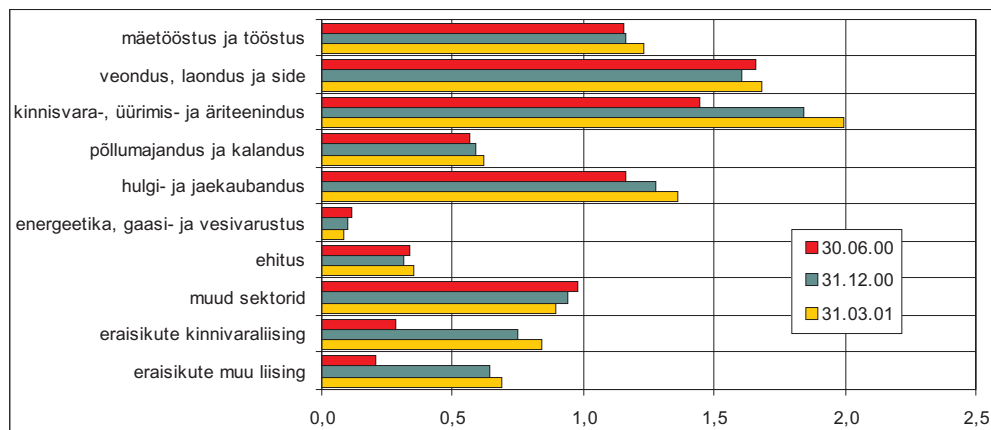
Liisinguportfelli suurenemine I kvartalis pisut aeglustus: 2000. a IV kvartali 821 miljoni kroonisele kasvule järgnes tänavu I kvartalis 449 miljoni kroonine kasv. Kokkuvõttes oli liisinguportfelli suurus üle 9,7 miljardi krooni. Portfelli struktuuris jätkus eelmistel perioodidel alguse saanud järelmaksuga müügi osatähtsuse kasv väljaosturendi osa vähenemise arvel (vt joonis 5.10). Järelmaksuga müük moodustab juba rohkem kui neljandiku kogu liisinguportfelli.

Joonis 5.10. Liisingühingute portfelli maht ja struktuur (mld kr)

Pisut on kahanenud tarbijafaktooringu osatähtsus, mille vajalikkus on järelmaksu laialdase leviku tõttu ilmselt vähenenud.

Eraisikutega sõlmitud lepingute osatähtsus liisinguportfellis on alates 2000. a IV kvartalist tugevasti kasvanud. Osaliselt on selle põhjuseks järsult suurenenud järelmaksuga müük, mis koosneb põhiliselt kinnisvaraliisingust ja krediitkaardi sarnastest järelmaksutoodetest. Ettevõtete liisinguportfelli jääk kasvas I kvartalis 300 miljoni krooni võrra. Esimeses kvartalis läks kõige rohkem raha kinnisvaraarendusse (304 mln kr), hulgi- ja jaekaubandusse (255 mln kr), veonduse, laonduse ja side valdkonda (226 mln kr) ning tööstussektoris (186 mln kr; vt joonis 5.11).

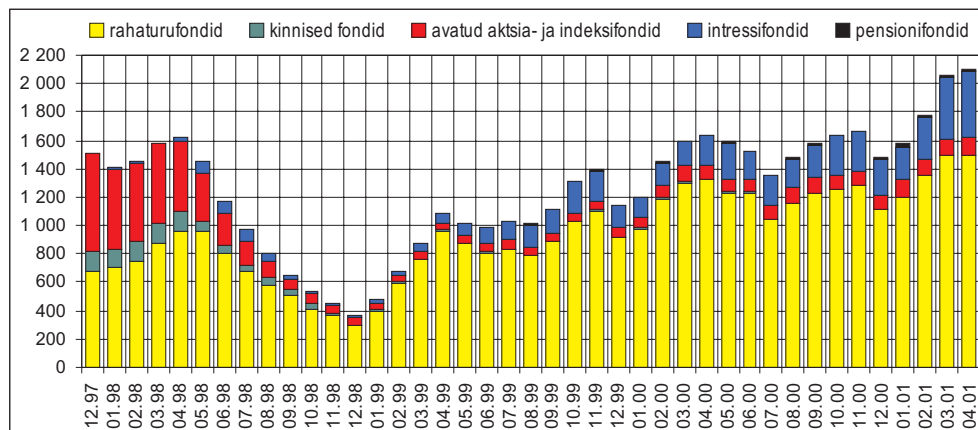

Joonis 5.11. Liisinguportfelli jaotus majandusharude järgi (mld kr)

Kinnisvaraobjektide osatähtsus liisinguportfellis (üle 25%) suureneb jätkuvalt kõigi muude objektide arvel. See selgitab ka järelmaksuga müügi jäägi suurt kasvu. Teisalt vähenes kinnisvaraliisingu käive 2000. a IV kvartali ligi miljardilt kroonilt tänava I kvartalis 300 miljoni kroonini, mis on võrreldav 2000. a alguse kvartalikäivetega. Eraisikutega sõlmitud lepingud moodustasid kogu kinnisvaraliisingust 33% (840 miljonit krooni).

Investeeringufondid

Investeeringufondide maht on hakanud 2001. aastal jõudsalt kasvama – eelmise aasta detsembri lõpust tänava aprilli lõpuni on see suurenenud 600 miljonit krooni ehk 40% ning ulatus aprilli lõpul üle 2,1 miljardi krooni (vt joonis 5.12). Mahtu on suurendanud peaaegu

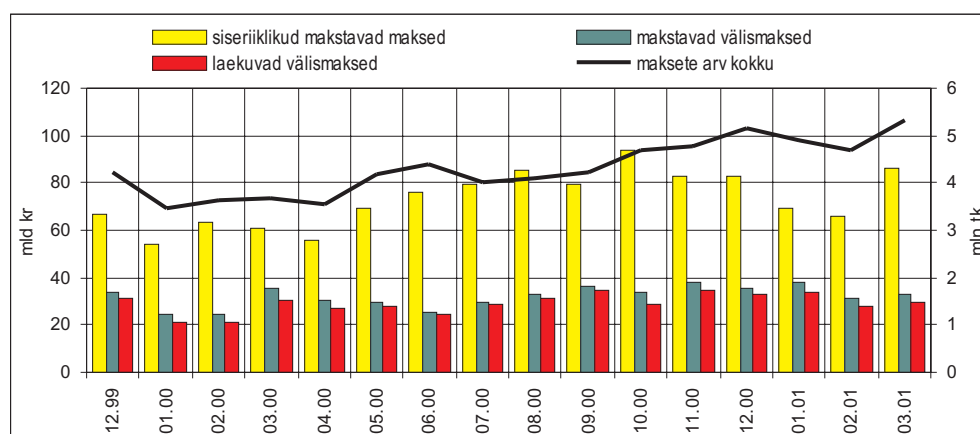

Joonis 5.12. Investeeringufondide maht (mln kr)

kõik fondid (v.a kasvufondid), kuid kõige enam on kasvanud intressifondid. Fondivarade struktuur on ühtaegu samaks jäänud, üksnes sularaha osatähtsus on märgatavalt tõusnud, sest kiiresti lisandunud summased pole jõutud veel tulusalt paigutada. Nende vahendite eest ostetakse tõenäoliselt fikseeritud intressiga võlakirju. Vähemal määral neid ka hoiustatakse, sõltuvalt intressi- ja rahaturufondide investeerimisstrateegiast.

Maksesüsteem

Maksesüsteemi käive ja tehingute arv suurenes endiselt kiiresti. Käesoleva aasta I kvartalis oli maksete arv võrreldes 2000. a sama perioodiga ligi 42% suurem – viis miljonit tehingut kuus. Maksete käive suurenes samal ajavahemikul ligi 23% (vt joonis 5.13). Tavapäraselt oli suurim siseriiklike makstavate maksete käibe kasv – ligi 25%. Makstavate välismaksete käive suurenes 20% ning laekuvate välismaksete oma 27%.

Joonis 5.13. Maksete käive liigiti (mld kr, vasak telg) ja maksete koguarv (mln tk, parem telg)

Paberil maksekorralduste kasutamine vähenes endiselt. Kui 2000. a I kvartalis oli nende osatähtsus ligi 18%, siis käesoleva aasta samal perioodil langes see 11%le. Erinevalt muudest teleteenustest jätkus telefonipanga kasutamise osatähtsuse langus (3,9%lt 2,3%le). Otsekorralduse kasutamise osatähtsus suurenes aastaga 4,7%lt 7,3%le. Elektroonsetest makseviisidest suurenesid enim internetipanga maksekorralduste ja kaardimaksete kasutamine, vastavalt 21%lt 31%le ja 26%lt 33%le. See näitab, et majanduses osalejad eelistavad järjest enam odavamaid ja paindlikumaid teenuseid.

Pankade järjekindla müügitöö tulemusena suurenes pangakaartide arv käesoleva aasta I kvartalis võrreldes 2000. a sama perioodiga ligi 15%, ulatudes 895 000ni. Neist oli deebetkaarte 93% ning krediitkaarte 7%. Krediitkaartide arv kasvas I kvartalis aastataguse ajaga võrreldes ligi kolmekordseks (22 300lt 60 000ni). Pangaautomaatide arv on aastaga suurenenud 32 võrra: 2001. a I kvartali lõpuks oli neid 636. Uute kaubanduskeskuste lisandumisega on pangakaarte aktsepteerivate müügikohtade arv sama ajaga kasvanud 3575lt 4608le.